

PROJEKTOPLÆG: NYE GYDESTRYG OG STØRRE BIODIVERSITET I BREDE Å

”GENOPRETNING AF DET GODE LIV
I VANDLØBENE I BREDE Å-SYSTEMET”

TØNDER KOMMUNE

BAGGRUND

Brede Å Lystfiskerforening, Tønder Kommune, Danmarks Sportsfiskerforbund og DTU Aqua arbejder på at genskabe fem lavvandede stryg i Brede Å-systemet, så vandløbene atter bliver varierede og med et alsidigt dyre- og planteliv.

Målsætningen for projektet er at genskabe tidligere tiders levende vandløb med stor biodiversitet og selvreproducerende fiskebestande. Der arbejdes helhedsorienteret med at skabe gode forhold for dyr og planter ved at udlægge grus og sten i vandløbene, så der skabes levesteder med stor variation og dynamik. Arbejdet skal fremme den sønderjyske natur og biodiversitet i åsystemet til glæde og gavn for lokalbefolkningen og fremtidige generationer.

Ved at genskabe lavvandede stryg øges biodiversiteten, og muligheden for at der kommer selvreproducerende lakse- og ørredbestande i Brede Å-systemet fremmes. Desuden vil de nye stryg forbedre passageforholdene for snæbel og skabe bedre gydeforhold for flodlampret.

Både snæbel og flodlampret er omfattet af habitatdirektivets bilag 4 og bilag 2 og er en del af udpegningsgrundlaget for det internationale naturbeskyttelsesområde (Natura 2000), Habitatområde 86 Brede Å.

Strygene vil som nævnt udgøre vigtige gydehabitater for flodlampret og væsentligt forbedre passageforholdene for snæbel, da flere af de nuværende stryg i perioder har strømhastigheder, som vurderes svært passable for snæblen.

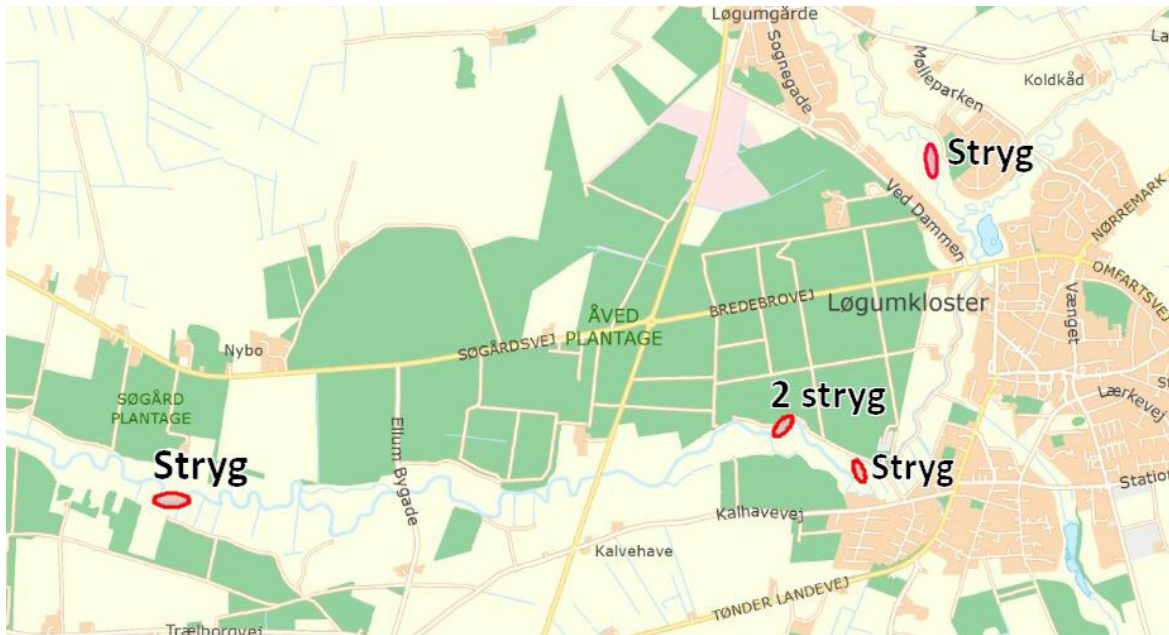
Ud over at genskabe gode forhold for vandløbsfaunaen er formålet også at skabe bedre grundlag og rum for formidling af livet i vandløbene, ved at strygene bliver lavvandede med "sjapvandområder" og "trædesten". Strygene vil kunne anvendes som et "vådlaboratorie" for børn og voksne, og der vil kunne laves formidlingsaktiviteter for mange målgrupper. Formidling af dyre- og plantelivet samt dynamikken i ådalen indgår som et vigtigt element i projektet på lige fod med større biodiversitet.

Et sidste vigtigt element er dokumentation af, hvordan de nye stryg vil gavne biodiversiteten. Monitorering af fisk og insekter – både før og efter – indgår derfor også i projektet.

Projektet er lokalt forankret og foregår i samarbejde mellem foreningens medlemmer, lodsejere, Tønder Kommune, DTU Aqua og Danmarks Sportsfiskerforbund. Desuden har projektet fået opbakning og positive tilkendegivelser fra følgende lokale grønne organisationer og interessenter: Danmarks Naturfredningsforening Tønder, Dansk Ornitologisk Forening Tønder, Friluftrådet i Sydvestjylland og Dansk Kano og Kajak Forbund. Der arbejdes på at få inddraget flere aktører og investorer.

KONKRETE INITIATIVER

I Brede Å og Lobæk findes 3 store stenstryg, bygget af store sten med diameter på 20-60 cm, hvor passageforholdene for snæbel kan være problematiske pga. stort fald og høje strømhastigheder. Der findes også 2 mindre stryg, hvor potentialet for forbedring af de fysiske forhold er stort.

Oversigtskort med markering af de 5 stryg.

Foto af ét af de 5 stryg. Det ligger ved Åved Plantage ved Løgumkloster, og billedet er taget fra stien i skoven, som befinder sig få meter fra åen.

Foto af stenstryget ved Åved Plantage, som det ser ud fra brinken.

Disse 5 stryg ønskes ændret fra at være korte, stejle stenstryg med høje strømhastigheder til længere og bredere gydestryg, hvor arter som laks, ørred, stalling samt flod- og havlampret kan formere sig. Strygene vil desuden blive perfekte levesteder for vandplanter og en række iltkrævende insekter.

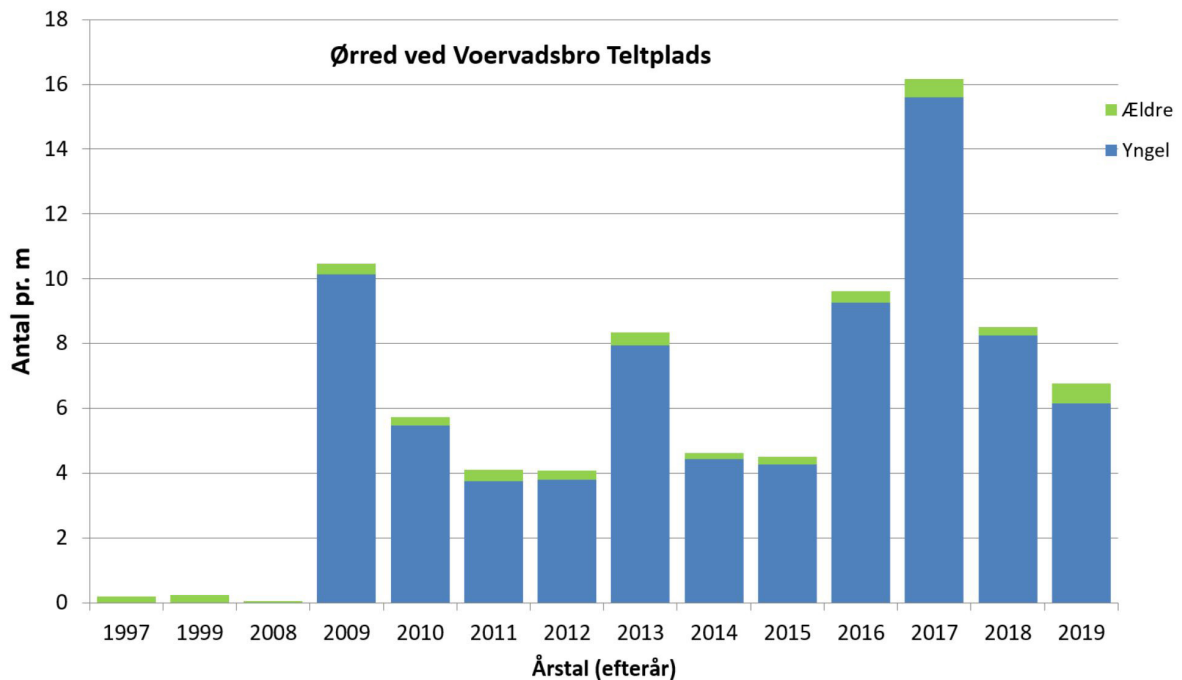

Principskitse for ombygning af stryg til dobbelt bredde. Stryget udvides inden for den blå markering, og faldet udjævnes ved at lægge sten og grus i bunden.

Strygene etableres med inspiration i hhv. et projekt i Vejle Å ved Vingsted og et projekt i Gudenåen ved Vilholt. Se billedet nedenfor med gydestryget fra Vingsted.

Gydestryget ved Vingsted.

Tætheden af ørreder voksede eksplosivt, da der blev skabt optimale forhold på stryget ved Voervadsbro som følge af, at spærringen ved Vilholt blev fjernet i 2008.

Man kan se og læse mere om principperne bag projektet på dette link: www.fiskepleje.dk/nyheder/2017/11/film-om-de-mange-oerreder-ved-vejle-aa-og-gudenaa?id=a1eabd4d-5bd4-4bbe-a7ab-089eedfbf4b6

NATURVÆRDI

Nyklækket majflue – Ephemera danica.

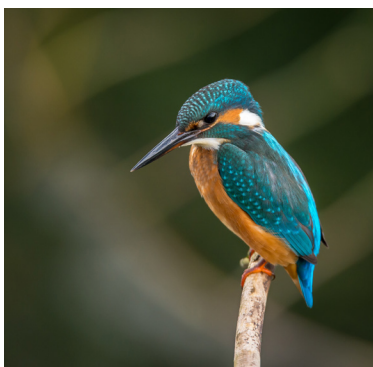
Stryg med grusbund er optimale for det gode, varierede liv og biodiversiteten i vandløbene, da strygene er grundlaget for en lang række af dyr og planter. Grusede stryg giver friske strømforhold og en meget stor variation, hvor man finder et spændende og varieret insektliv og generel høj biodiversitet.

Ombygningen af de 5 stryg kommer til at spille en væsentlig rolle for en selvreproducerende bestand af atlantehavslaks i Brede Å, samt for Brede Å som habitatområde med havlampret, snæbel og vandløb med vandplanter som udpegningsgrundlag.

Snæblen vil få lettere ved at trække op i Brede Å ved alle vandføringer og

strømforhold og vil derved kunne formere sig i en større del af åsystemet. Da strygene vil have lavere vandstand året rundt, forventes det, at der vil komme overvintrende vandplanter – især vandranunkel og vandstjerne – som sammen med gruset bund og frisk strøm er et vigtig gydehabitat for snæbel.

Havlampretten er en beskyttet art på habitatdirektivets bilag 4 og skal derfor ydes en særlig beskyttelse. Havlampret og flodlampret, gyder på stenede og grusede partier af vandløb. Gydestrygene vil derfor forbedre levesteder og gydeforholdene for denne særligt beskyttede art. Samlet set vil ombygningen af strygene til naturlige, lavvandede gydestryg væsentligt forbedre Brede Å som levested for dyr og planter, herunder flere sjældne arter. Se f.eks. herunder.

Isfugl.

Vandstær.

Bjergvipstjert.

Projektet vil således kunne medvirke til, at truede arter – hvoraf flere er udpegningsgrundlag i habitatområdet – får væsentligt forbedrede levevilkår.

REKREATIV OG FORMIDLINGS- MÆSSIG VÆRDI

Ombygningen af de 5 stryg vil utvivlsomt få stor rekreativ værdi. Strygene ligger i Brede Ådal, hvor der er stisystemer, som passerer tæt forbi åen. Særligt det ene stryg vil kunne observeres oppe fra ådalsskrænten og vil komme til at udgøre et smukt og attraktivt element i ådalen og besidde et stort rekreativt potentiale.

Strygene kan gøres særligt indbydende ved udlægning af større sten og etablering af lavvandede områder, hvor børn kan færdes og undersøge dyre- og plantelivet i et "pjaskeområde". Desuden kan der opsættes infotavler om strygene og deres biologi og funktion som levested. Strygene vil kunne danne ramme omkring biologiundervisning og formidling af åens liv over og under overfladen, idet der i Løgumkloster findes flere skoler og daginstitutioner, som vil have strygene inden for gåafstand.

Brede Å Lystfiskerforenings vandplejeudvalg vil kunne bistå og foretage elektrofiskeri i undervisningsøjemed og stå for formidlingsarrangementer for borgere i området.

Ud over stor værdi for borgere i området vil strygene også få stor rekreativ værdi for lystfiskere, som vil kunne dyrke et helt særligt fiskeri på de friskt strømmende og lavvandede stryg. Noget som ikke findes på nuværende tidspunkt i hele Brede Å-systemet. Strygene og den større bestand af laks og havørreder, der bliver et andet resultat af projektet, vil derfor også kunne danne basis for en øget lystfiskerturisme til området. Lystfiskerturisme er en del af den naturturisme, som Tønder Kommune brander sig på.

Stryget ved Vingsted med pjaskeområde.

Etableringen af strygene vil kunne sætte Sønderjylland og Tønder Kommune på landkortet, idet strygene vil kunne opnå samme popularitet og omtale som de meget populære stryg i Vingsted og i Gudenåen ved Vilholt, der ofte henvises til, når der tales om velfungerende stryg i større vandløb. Se bl.a. www.fiskepleje.dk/nyheder/2017/11/film-om-de-mange-oerreder-ved-vejle-aa-og-gudena?id=a1eabd4d-5bd4-4bbe-a7ab-089eedfbf4b6

ØKONOMISK VÆRDI

Det er dokumenteret, at genoprettelse og restaurering af vandløb, med deraf følgende gode ørred- og laksebestande, har stor økonomisk værdi for samfundet. DTU Aqua har i 2018 lavet en undersøgelse af værdien af vandløbsrestaurering og gode fiskebestande (www.fiskepleje.dk/nyheder/Nyhed?id={D271CB3F-FB1E-49CE-9D5D-47F89DC992D2}). Følgende er uddrag fra en artikel bragt i M & V 2018 (www.fiskepleje.dk/-/media/Sites/Fiskepleje/Nyheder/2018/Marts/Miljoeindsatser-i-oerredvandloeb-skaber-overskud-for-samfundet-2018-Nielsen-Koed.ashx?la=da&hash=6280773C39B920EB5CC5E24F02DC333315F03ED1):

”Ørredens og laksens gydevandløb er vigtige naturelementer, også for andre arter, og vandløbene skaber grundlag for et rekreativt fiskeri med stor samfundsmæssig betydning. En miljøindsats i ørredens gydevandløb kan genskabe gode ørredbestande og vil skabe så stor omsætning i samfundet ved lystfiskeri efter havørred, at det i sig selv kan give samfundsmæssigt overskud. Alle andre fordele ved en miljøindsats er dermed ”gratis”, f.eks. at naturen og de andre arter af planter, dyr og fisk får det bedre, samt at mange mennesker får en god oplevelse ved at fiske”. I samme artikel skriver forfatterne: ”En meter af de større gydevandløb har en årlig samfundsmæssig værdi på 425-1.063 kr.”.

Ovenstående viser, at 1 km restaureret større vandløb har en værdi mellem 425.000-1.063.000 kr. årligt.

Region Syddanmark fik i 2014 lavet en analyse af lystfiskerturismen i landsdelen – ”Lystfiskerturisme – Aktiv tematurisme i Region Syddanmark” (<https://detgodeliv.regionsyddanmark.dk/publikation/aktiv-tematurisme-del3-lystfiskeri/>).

Analysen viste, at lystfiskeri skaber en omsætning i Region Syddanmark i 2008 svarende til 804 mio. kr.

Brede Å har en del tyske turister, som kun kommer for at fiske og overnatter lokalt. Alt tyder således på, at projektet vil kunne tilføre lokalområdet stor værdi i form af øgede turistindtægter.

SKØN OVER SAMFUNDSØKONOMISK VÆRDI

- Én smolt har en samfundsmæssige værdi på 500 - 1.400 kr.
- Strygene forventes at producere ca. 2.500 ørred- og laksesmolt.
- 2.500 smolt á 500 - 1.400 kr. giver i alt samfundsmæssig værdi på 1.250.000 - 3.500.000 kr. årligt.

Jan Nielsen og Anders Koed, DTU Aqua: Miljøindsatser i ørredvandløb skaber overskud for samfundet. Miljø- og Vandpleje 41, side 16-23. Marts 2018.

www.sportsfiskeren.dk/natur-og-fiskeripolitik/miljoe-vandpleje

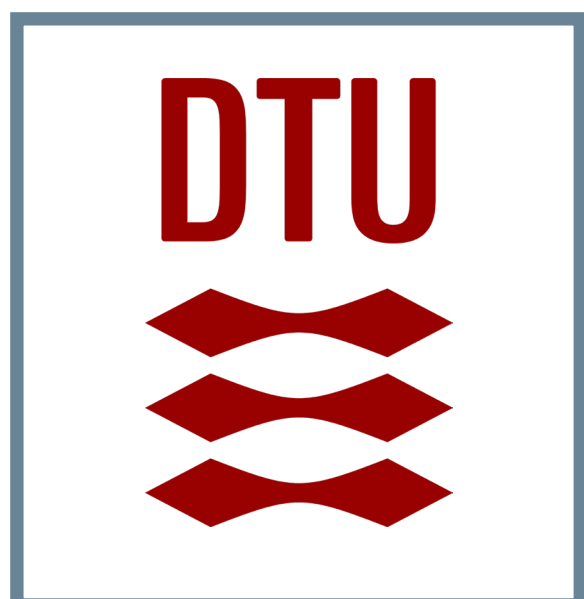
PROJEKTETS ORGANISERING

Projektet gennemføres som et tæt samarbejde mellem Tønder Kommune og Brede Å Lystfiskerforenings Vandplejeudvalg (Vandplejen Brede Å), DTU Aqua og Danmarks Sportsfiskerforbund. Der er mulighed for at inddrage andre samarbejdspartnere og interessenter undervejs i projektet, herunder lodsejere.

Tønder Kommune står som myndighed og for den økonomiske administration i projektet, herunder projektering og kontrahering med entreprenører med videre.

Brede Å Lystfiskerforening og Danmarks Sportsfiskerforbund står for ansøgning om ekstern finansiering.

DTU Aqua står for den faglige support.

MONITERING

En vigtig del af projektet er at kunne dokumentere de positive effekter. Vi vil derfor undersøge fiskebestanden på strygene før og efter etableringen ved elfiskeri, og der laves bestandsestimater for forekomsten af ørred og lakseyngel, ligesom øvrige arter registreres. Fiskeundersøgelserne foretages inden etableringen og efter etableringen i år 1 og 3.

Insektlivet på strygene undersøges og dokumenteres ved, at der foretages DVFI-prøvetagning før og 2 år efter etableringen. Der udtages og analyseres i alt 10 prøver. Plantelivet på strygene undersøges ved at der laves artslistes og dækningsgradsanalyser før og efter strygenes etablering i år 2 og 4. Alle undersøgelser afrapporteres og lægges offentligt frem.

En vigtig element er at dokumentere projektets effekter på åens fiskebestand – herunder arter som laks, ål, stalling og snæbel – samt på rentvandskrævende insekter og krebsdyr. Stenstryg er vigtige levesteder og gydeområde for en lang række sjældne og truede arter, så projektet vil medføre større biodiversitet i Brede Å-systemet.